

ÖZET

Türkiye'nin Batı ülkelerine göre genç nüfusun yüksek olduğu bilinmektedir. 2013'nün Haziran ayında gündemi belirleyen Gezi Olayları sürecinde gençliğin önemli bir aktör olarak olaylarda yer alması son dönemde gençliğe olan ilgiyi de arttırmıştır. Bunun yanında bugünün gençliği neoliberal paradigmanın hâkim olduğu ve her boyutuyla esnekleştirilmiş bir dünyada yaşamaktadır. Bu çalışmada Türkiye'de gençlik üzerine yapılan saha araştırmalardan yola çıkılarak gençliğin söz konusu "esnekleşme" halleri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, Yeni Kapitalizmin küresel çaptaki tüketim kültürü merkezli yaygınlaşmasının kodları ve yansımaları Türkiye'deki yeni proleterleşme ve yeni bireysellik düzlemlerinde aranmaya çalışılmaktadır. Bugünkü gençliğin önceki kuşaklara göre daha fazla imkân çeşitliliği olsa da gençlikten beklentiler her zamankinden daha yüksektir. Gençliğin yeniden üretim araçları ve mekanizmaları ellerinden alınmaktadır. Bu süreç yeni ve yaygın bir proleterleşme sürecine işaret etmektedir. Yeni iletişim araçlarının, yeni teknolojilerin ortaya çıkışı gündemden güne işsizlik riskini ve bunun duygusal bedellerini beraberinde getirirken aynı zamanda bilinçlerin de proleterleşmesine neden olmaktadır. Artık sadece artı-değere değil, gençliğin artı-zamanına da el konulmakta ve buna paralel şekilde totaliter ve otoriter anlayışların hegemonyası yaygınlaştırılmak istenmektedir. Gençliğin sınıfsal, etnik ve çeşitli altkültür gruplarında kümelenen direnci ise bu hegemonyaya karşı oluşan taktikler olarak yorumlanmaktadır.

Anahtar kavramlar: *Gençlik, Esnekleşme, Yeni Proleterleşme, Yeni Bireycilik, Tüketim Kültürü.*

Giriş

Gençliğin bugün, giderek daha yoğun şekilde üzerinde tartışılan bir toplumsal kategori olduğunu görmekteyiz. Üretim sistemindeki değişimler, modern hayatın aldığı yeni yüzler, kentleşmenin yeni iç dinamikleri, demografinin değişimi, teknolojinin yaygınlığı gibi küreselleşme sürecinin dahili içindeki olgular gençliği daha fazla ilgi odağı haline getirmektedir. Başta siyaset ve ekonomi olmak üzere pek çok alanın gençlik konusuna her geçen gün daha fazla eğilmesinin farklı sosyolojik izahları bulunuyor kuşkusuz. Özellikle 21. yüzyılın en büyük olaylarından biri olarak tarihe geçen Arap Baharı (2010'da başlamıştır) rüzgârının en büyük aktörlüğünü gençliğin üstlenmiş olması ve son olarak Türkiye'de 31 Mayıs 2013'te başlayıp tüm yurda yayılan Gezi Direnişi sürecindeki gençliğin rolü, gençliğe daha yakından bakılması gerektiğini işaret etmektedir.

Yeni kapitalizm, Post-Fordist üretim tipiyle dünyada yaygınlık gösterdikçe güvencesiz ve esnek istihdama dayalı "yeni çalışma kültürü"nü de tüm kesimlere dayatıyor. Kuşkusuz bundan en fazla nasibini alanlar gençler oluyor. Türkiye'nin nüfusunun büyük bölümünü gençlerin oluşturduğu biliniyor. Lakin gençlik üzerine aktif bir politika geliştirmek ve eğitimi buna göre düzenlemek bir tarafa, gençlik kapitalizmin yeni sömürücü sistemine karşı direnç mekanizmaları geliştirebilecek enstrümanlardan bir bir arındırılmaya çalışılıyor. Siyasal iktidar çözümü "dindar nesil" yaratmakta

¹ Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü.

bulsa da gençlik, küresel kapitalizme göbekten bağlı ve bağımlı bir üretim formasyonunda esnek istihdam rejiminin kültürel evreni tarafından daha yoğun bir halde biçimlendiriliyor. Yeni iletişim araçları ve teknolojiler farklı ve özgün sosyalleşme edimleri sunsa da gençliğe, ekonomik ve siyasal denetim mekanizmaları bunları kısıtlayıcı pratiklerden geri durmuyor. Bütün bunlardan hareketle bu çalışmada, gençliğin maruz kaldığı her türden ideolojik ve pratik bombardımanı “esnek istihdam” mantığına uyumlu şekilde “esnekleşme rejimi” içinde ele almaktayız ve farklı gençlik hallerini bu genel kavramsal temele oturtma amacındayız.

Castel’in (2004:102) de dikkat ettiği gibi kapitalizmin bu yeni sahnesinde sosyal devlet mekanizmaları geriledikçe güvenlik kaygısı enflasyonu artırıyor. Küresel kapitalizmin hakim olduğu dünyada bu türden güvenlik kaygısı yaygınlaşmaya başlasa da Türkiye’de bu güvensizlik iklimi artık bir genel karaktere bürünmüş görünüyor. Örneğin “Türkiye Değerler Atlası 2012”ye göre Türkiye, insanların birbirine en az güvenebildikleri ülkelerden biri. 22 yıldır bu durumda bir değişiklik gözlenmiyor. Türkiye’de insanların yaklaşık onda biri genelde insanlara güvenmeyeceğini söylerken bu oran İskandinav ülkelerinde yüzde 80’lere yaklaşıyor.²

İnsanların birbirine çok az güvendiği Türkiye’de, gençlerin sosyalleşme pratikleri, kişilik, kimlik ve benlik sunumları bu gerçekliğin gölgesi altında inşasını buluyor. Bir tarafta küresel kapitalizmin çeşitlilik görüntüsü içinde metalaşma ideolojisi bağlamındaki tek boyutlu bilinç dayatması, diğer tarafta bölgesel gelişmeler ve ülkedeki iç meselelerinin kırılğanlıkları, Türkiye’deki gençliği güvensizlik sendromu içine hapsediyor ve gelecek tasavvurunu müphemleştiriyor. Böylece, kapitalizmin “esnekleştirme” ideolojisi, güvensiz toplumsal formasyonda kendisine rahat nüfuz alanları bulabiliyor. Gençlikten her kesimin kendine göre bir aktörlük bekleyip bunu bulmayınca da onu olumsuzlama yoluna gittiği negatif bir bakış açısının yaygın bir eğilim olduğunu görmekteyiz. Bu gerçeklik ışığında bu makale, gençliğe dair yapılan saha araştırmalarından yola çıkarak ve gençliğe ilişkin negatif bakışın güncel taraflarını hesaba katarak Türkiye’de gençliğin “yeni bireycilik” felsefesindeki yerini, yeni proleterleşme süreçlerindeki rolünü, esnekleşme hallerini tartışmayı amaçlıyor.

Gençliğe Negatif Bakış

Gençlik, Batı modernleşmesinin siyasal bir ürünü olarak tasarlanmasının yanında Türkiye’nin son iki yüz yıllık tarihinin de siyasal bir kimlik kategorisi olarak inşa edilmeye çalışılmıştır. 1980’lere kadar gençliğin siyasal sahenin önemli bir aktörü olarak kurgulanmasını veya tanımlanmasını “gençlik miti” olarak nitelendiren Lüküslü (2009), 1980 sonrası siyasal alana güvenmeyen gençliğin bu sahnede yer almamasının pek çok kesim tarafından sıklıkla eleştirildiğini belirtmiştir. Entelektüel alandaki genel eğilimin “apolitik” sıfatını gençliğin dışındaki aktör veya faktörlerin (darbe, neoliberalizm vb) politikadan uzaklaştırmış olduğu “depolitize” kavramıyla özdeş olarak gördüğünü öne süren Lüküslü (2009:162), 1980 sonrası kuşağın “apolitik” duruşunun tamamen onun bilinçli bir tutum olduğunu, siyasal alandan memnuniyetsizliğin bu alanın yapılmış sahneden uzak durmayı, dolayısıyla pasif bir izleyiciliği (depolitize) değil, aktif bir aktör olmayı seçtiğini savunur. Zira Lüküslü’ye göre apolitiklik de politik bir tavidir. Buna ek olarak gençlik her şeyden evvel politik bir kategori olarak değil de sosyal bir kategori olarak kavranmak durumundadır.

Lüküslü’nün yerinde tespitinden hareketle Türkiye’de gençliğin nesnel bir yorumunun yapılmadığını, öznel tavırların (özellikle de politikanın gölgesinde kalınmasından ötürü) yorumları çerçevesinde anlaşılmaya çalışıldığını belirtebiliriz. 1980 sonrası gençliğin özellikle de önceki kuşaklardan siyasal sahnede bulunmuş olanlar tarafından algılanışı genelde negatif olmuştur. Hemen

² Raporla ilgili bilgiye şu adresten ulaşılabilir:

http://www.bahcesehir.edu.tr/haber/turkiye_degerler_atlasi_2012_yayinlandi (erişim tarihi:16.12.2013)

hemen tüm siyasal eğilimlerde bu algı yaygındır ve bugün için de geçerlidir. Gençlik, olduğu haliyle değil de olması gereken haliyle anlaşılmaya çalışılmak istendiğinden ve bu ideale uymayan bir gençlik ortaya çıktığından dolayı olumsuz yargılar daha fazla ön plana çıkmıştır. Sözelimi Cumhuriyetin ideallerine bağlı ulusalcı duruşuyla bilinen Erdal Atabek, *Modern Dünyada Değer Kayması ve Gençlik* (2003) adlı eserinde 1980 sonrası gençliği dogmalara saplanmış, pasif, bağımlı, bencil, çıkarına düşkün gibi değerlerle nitelendirmiş, keza onlarca baskı yapan *Kuşatılmış Gençlik* (2004) adlı eserinde de gençliğin güvensizlikle, sevgisizlikle, umutsuzlukla kuşatılmakta olduğunu dile getirmiştir. Sol düşünceden gençliğe eleştiriler daha sert olmuştur. 1980 sonrası ekonomik, siyasal ve toplumsal gelişmenin ürünü olarak görülmüştür gençlik. *Young urban professionals*'ın kısaltılmış hali olan "yuppie" adı, dönemin gençliğini nitelendirmede de kullanılmıştır. Hayri Kozanoğlu'nun 1993'te çıkan *Yuppiler, Prenslar ve Bizim Kuşak* adlı kitabı, "yuppiler ideolojisi"ne sahip bu yeni kuşağın paraya önem veren son derece materyalist değerlerle yüklü olduğuna dair eleştiriler taşımıştır. Dünya genelinde de bu yönde eleştiriler ortaya konuşmuştur aslında. 80 sonrası kuşağı, kimileri belirli karakterlere uymayacak şekilde "X Kuşağı" kimileri "Y Kuşağı", medya ve teknolojinin etkisini dikkate alacak şekilde kimileri "Televizyon Nesli" veya "Kuşağı", "Net Nesli" gibi kavramlar ortaya atanlar da olmuştur. Twenge'in Türkçeye de çevrilen "'Ben" Nesli" (2009) adlı kitabı da en fazla rağbet gören kavramlardan birini geliştirmiştir.

1980'lerde, 1990'larda doğanları "Ben Nesli" olarak tarif eden Twenge, bu neslin genel karakterlerini ise genel olarak şu özelliklerle tanımlamaktadır: kendine odaklanan, benliğini görev ve sorumluluklarının önüne geçiren, bencil olmasa bile son derece bireyselleşen, tüm sosyalleşme süreçleri kendini "özel" hissetmesine yol açan, eğitsel süreçleri öz saygıyı harekete geçirmek üzerine kurulmasından ötürü narsist eğilimler kazanan, başkalarının kendisi hakkında neler düşündüğünü pek de umursamayan bir gençlik... Kitabın Türkçe baskısına önsöz yazan Türkiye Benötesi Psikoloji Derneği Başkanı Psikiyatrist Dr. N. Mustafa Merter'in şu ifadeleri bugünün gençliğine negatif bakışın bir başka şeklidir: "Anlaşılan şu ki, eğer acil tedbirler almazsak gittikçe yalnızlaşan, aşırı bencil/narsist, zevkperest/hedonist, kaygılı, öfke ve nefret dolu bir insanlığa doğru doludizgin gidiyoruz. Bu çocuklar evlenmeyecek, aile kurmayacak, istikrarlı bir şekilde çalışmayacak ve medyanın kendilerine sunduğu hayali değerle yetinecekler. Tüm dünya sessizce ama kesin bir şekilde, bir "Açıkhava tımarhanesine" dönüşüyor."

Özellikle muhafazakâr çevrede genç kuşağın giderek yozlaştığına dair eleştiriler sıklıkla dile getiriliyor. Yusuf Kaplan'ın Yeni Şafak gazetesindeki yazılarını bu yöndeki tipik örneklerden sayabiliriz. Kaplan'a göre AK Parti iktidarıyla siyasal Kemalizm bitse de seküler Kemalizm zafer kazanmıştır. Zira ona göre İslami kesim konformistleştikçe, ehlileştirikçe, duyarsızlaştıkça eğitim sisteminden medyaya kadar genç kuşağın İslam'la irtibatının giderek kesilmekte olduğunu göremiyor. Muhafazakâr siyasal iktidar döneminde maddi yatırımlar atıldıkça manevi kaybedişler hızlanmıştır. Kaplan'ın "Genç kuşaklar, 'Kültürel İntihar'ın eşliğinde sürükleniyor, uyanın artık!" başlıklı yazısındaki tespitlerinden bazıları şu şekildedir: "Şu an, Türkiye'deki, 15-25 yaş arası genç kuşak arasında, İslâm, omurga olma özelliğini yitirdi. Gerek ortaöğretimdeki çocuklarımız gerekse üniversitedeki genç kuşakların İslâm'la irtibatları neredeyse sıfırlanmak üzere... Sadece çeşitli cemaatlere bağlı gençlerin İslâm'la bağlantıları sürüyor ama bunlar, hem genç kuşaklar arasında azınlığı teşkil ediyor hem de bu yozlaşmadan, çözülmekten korunma kaygısıyla gittolarına kapanıyorlar!" (...) "Sonuçta, bütün bu büyük atılımlar, toplumun bütününün, özellikle de bütün İslâmî iddialarını kolaylıkla terk ederek sıvışan, sıvılaştıran, plastikleşen dünün İslâmî, bugünün sekülerleşmek için can atan tuzu kuru muhafazakâr kesimlerinin hızla duyarsızlaşmalarına, şımarmalarına, yozlaşmalarına ve duyurgalarını yitirmelerine yol açıyor.

Türkiye, maddî atılımlar bakımından ne kadar büyüyorsa, toplumun kültürel, zihnî ve ahlâkî çürümesi ve çözülmesi de o ölçüde büyüyor! Böylelikle toplum, çölleşiyor, bencilleşiyor, ruhsuzlaşıyor, sorumluluk duygusunu ve ruh köklerini yitiriyor.”(..) “Eğer tarihten ders almasını bilemezsek, dün, nasıl ki, Abdülhamid'in yetiştirdiği kuşaklar, sadece Abdülhamid'in değil, koskoca devletin sonunu getirmişlerse, bugün de Özal liberalizmiyle başlayan, Erdoğan'ın neoliberalizmiyle ivme kazanan niceliksel sıçramanın kaçınılmaz ürünü seküler, neopagan, hız, haz ve ayartının peşinde koşturan sarsak ve savruk kuşaklar da, Erdoğan'ın ve bu Müslüman toplumun sonunu getirebilirler!” (...).Türkiye'de önümüzdeki süreçte bu kültürel intiharın önüne geçebilmenin tek yolu, yıkıcı, mankurtlaştırıcı ve sömürgeci eğitim sisteminde; bütün değerlerimizi dinamitleyen çözücü medya rejiminde ve medeniyet iddialarımızı yerle bir eden kültür-sanat dünyasında büyük, köklü ve çığır açıcı paralel devrimler yapmaktan geçiyor.”³

Kaplan'ın işaret etmiş olduğu paralel devrimler yapmak fikri Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı tarafından “dindar nesil” yaratma projesiyle uzun süredir zaten kamuoyunda tartışılmakta ve hükme buna dayalı uygulamalı hâlihazırda hayata geçirmek istemektedir. Başbakan Erdoğan'ın öğrenci evlerine yönelik “kızlı erkekli” kalanları muhafazakâr “çoğunluğun” hasiyetini dikkate alarak kabul edilemez bulduğunu açıklamasından sonra pek çok yerde polisin uygulamaları devreye sokuldu.

Gençliğe dair negatif yorumun her kesimden geldiğini söylemiştik. En yoğun eleştirilerden ve gençlik politikalarından birini de radikal solun gerçekleştirmekte olduğunu söyleyebiliriz. “Yozlaşmaya karşı” başlığıyla yapılan eylem ve etkinliklerin yaygınlığı bunun bariz örneği sayılabilir. Son olarak, 29.09.2013 tarihinde, İstanbul'un Maltepe ilçesindeki Gülsuyu'nda uyuşturucu karşıtı eylem sonrasında kimliği belirsiz kişilerce kitleye ateş açılmış ve 21 yaşındaki Hasan Ferit Gedik olayda hayatını kaybederken dört kişi de yaralanmıştı.⁴ Olay, sol örgüt ile mafya arasındaki çatışma olarak görülmüştü.

Solun “kültürel yozlaşmayla mücadele” adı altında faaliyetin de, muhafazakârların gençliği yozlaştırmadan kurtarma hasiyeti de, ulusalcı kesimin muhafazakârlaştırmaya karşı Kemalist idealleri olan gençliği koruma güdüsü de son kertede gençliği dışarıdan kontrol etmenin ve siyasal toplumsallaştırmanın amacıyla ortaklaşmaktadır.

“Tehdit olarak gençlik” paradigmasında müşterek bir zeminde buluşan farklı siyasal görüşteki düşünce akımlarının tazyiki altındaki gençlik ilgisi gençlerin sorunlarına odaklanmaktan ziyade gençlerin toplumda yol açtıkları sorunlara doğru yoğunluk kazanmıştır (Yücel ve Lüküslü,2013:13). Buna mukabil Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından da benimsenen ve giderek daha fazla sosyal bilimcilerin gençlik gündemine dahil olmaya başlayan bir önemli yaklaşım da “kaynak olarak gençlik” görüşü olmuştur. Bu görüşe göre gençliğin iç mekanizmalarını, sorunlarını çözme pratiklerini ciddiye almaya ve geniş ölçekteki toplumsal sorunu onun parçalarından birinden hareketle anlamaya çalışmalı, “kaynak olarak gençlik” yurttaşlık bağlamında gençlerin demokratik kurumlardaki etkileşimleri ve katılımı önemsenmelidir (Vulbeau'dan akt. Yücel ve Lüküslü, 2013:13). Böylece gençliğin sorunlarını anlamakla yetinilmeyecek, gençlik ile diğer kuşaklar arasında sağlıklı bir diyalogun pekişmesine olanaklar sunulmuş olacaktır. 2000'li yılların çoğul gençlik kimlikleriyle biçimlenmesine karşılık Türkiye'nin siyasal kültürünün “gençlik miti” ile ideal bir gençlik tipi yaratacak şekilde gençliğin kültürünü homojenleştirmeye ve ötekiler yaratmaya meyilli karakterinin hala baskın olduğunu belirten Yücel ve Lüküslü (2013) farklı gençlik altkültürleri oluşsa da tehdit olarak gençlik

³ Yeni Şafak Gazetesi, 13.12.2013.

⁴ Haber için bkz. <http://www.bianet.org/bianet/insan-haklari/150271-gulsuyu-nda-eylemcilere-ates-acildi-bir-genc-olduruldu>

algısı değişmemekte sadece kendisine farklı ve yeni kaynaklar bulunduğunu belirtmektedirler. Sınıfsal, cinsel ya da etnik farklılıklardan ötürü dışlanma, ötekileştirme kipleri devreye girebilmekte ve birbirine düşman gençlik altkültürleri filizlenebilmektedir.⁵

Gençlikte Yeni Bireycilik ve Türkiye’de Bazı Gençlik Altkültürleri

Elliott ve Lemert (2011:9), küresel kapitalizmin yaşam felsefelerinden biri haline gelen Yeni Bireyciliğin dört ana boyutu olduğunu belirtmektedirler. Bunlar, benliğin yeniden keşfine yapılan aralıksız vurgu, anlık değişim için bitmek bilmeyen açlık, kısa-vadecilik ve süreksizlikle aşırı meşgulliyet; hız ve dinamizmle büyülenmektir. Kurumsal ağlar, kısa süreli projeler, şirket küçültmeleri, kendine yardım kılavuzları, takıntılı tüketim, sanal seks, hızlı kimlik dönüşümleri ve terapi kültürü gibi Yeni Bireyciliğin öne çıkan bazı özellikleri sıralanabilir.

Yeni Bireyciliğin tüketim kültürü ile yakından bir ilişkisinin olduğunu belirtmemiz gerekiyor. Tüketim kültürünün de postmodernizmle yakından bir ilgisi bulunuyor. Zira postmodernizm, simgesel malların üretilmesiyle ve dağıtılmasıyla ilgilenen aracı uzmanlarının çabasıyla uzun erimli bir sürecin varlığını tanıtmasıyla, dahası hayatın amacının sonsuz bir tecrübeler, değerler, sözcükler dağarı arayışı olduğunu iler sürmesiyle (Featherstone, 2005:204) tüketim kültürünün içselleştirilmesine zemin hazırlıyor. Postmodern insanın psikanalizini yapmaya soyunan Funk (2009)ben-odaklı aktif ve pasif postmodern kişilikleri ideal bir çerçevede betimlemeye çalışıyor. Ona göre bir yanda iş bitiricinin aktif bir yaşamı, öbür yanda ise interaktif tüketicinin aktive edilen yaşantısı bulunuyor. Bu interaktif yaşantıyı mümkün kılan ise yeni kitle iletişim araçları ağlarıyla sağlanan tüketim odaklı kültür oluyor. Kitle iletişim araçları ve ağları sanılanın aksine bir özgürleşim sunmuyor. Pasifleştirici, tektipleştirici, standartlaştırıcı işlevinden ötürü edilgen bir birey tipi yaratıyor. Vattimo’nun (2012:12) da işaret etmiş olduğu gibi, kitle iletişim araçları postmodern daha ‘şeffaf’ kılmıyor, aksine daha karmaşık ve hatta ‘kaotik’ hale getiriyor.

Yeni Ekonomi Efsanesinin Almanya örneğinde her bireyin kendini bir işletme veya bir girişimci gibi tasarlamasını ifade eden “Ben A.Ş.”, mitolojik bir öge olarak her bireyin kendi yeteneklerini seferber edecek doğrultuda “iş projeleri” geliştirmelerini içeren bir ideoloji olarak yükselmiş, ancak yaygın işsizlikler ardından statüsünü yitirmiş, bir kalıntı olarak varlığını devam ettirmiştir (akt. Bora ve Erdoğan,2011:22).

1960-1970’lerde doğanlar kimileri tarafından “X Nesli” olarak isimlendirilirdi. 1980 sonrasında doğanlar için Net Nesli, Televizyon Nesli, Medya Nesli, Teknoloji Nesli ve Y Nesli diyenler de oldu. Twenge (2009) ise bu kuşağı “Ben Nesli” olarak nitelendiriyor. Ona göre Ben Nesli, sonsuz rekabet ve tüketim ilişkileri bağlamında kişinin giderek kendi ihtiyaçlarına odaklanmasını, kişisel benliğini öne çıkartmayı, bencilliği değil de bireyselliğe yönelmesini ifade ediyor. Bireysellik, Ben Nesli’nin ana dili haline gelmiştir Twenge’e göre. Üniversiteye gitmek, iyi bir iş sahibi olmak, iyi para kazanmak ve hatta meşhur olmak Ben Nesli’nin beklentileri arasında sayılıyor. Temel felsefesi ise “beni ne mutlu ediyorsa onu yaparım” oluyor. Tabi bu nitelikler Batılı toplumlar için daha fazla geçerlilik arz ediyor. Bireysellik, Batıda, bir yaşam tarzıdır aynı zamanda. Ancak Batılı yaşam tarzının dünyaya ileri küresel kapitalizmle birlikte yayıldığı ve etki alanını genişlettiği de bir gerçektir.

⁵ Şişman’ın (2013)Galatasaray Üniversitesi öğrencileri ile yaptığı derinlemesine görüşmelerde gündelik dilde kullanılan “apaçı”, “Kıro”, “Varoş”, “tiki”, “concon”, “ciks” gibi “öteki” temsillerin üst-orta sınıf gençliğinde ne bir sosyal mesafeye denk geldiğini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Araştırmada bu genç kesiminin dilinde ötekileştirme pratiklerinin sosyal mesafeyi arttırmakta oldukları ve bu yöndeki sosyal ayrışmayı derinleştirmekte oldukları tespit edilmiştir.

Türkiye'nin toplumsal formasyonuna baktığımızda ise, yeni bireyciliğin tazyiki toplumda artsa da gençlerin buna eğilimi de giderek yükselse de, gerek üretim formasyonunun hala küçük ölçekli olması, gerekse sosyal ağların bireyi denetleyecek güce sahip oluşu, gençliği özerklik yoksunluğuna sürüklemekle birlikte yeni ve farklı kolektif aidiyetlikler üzerinden kimliğini inşa etmesine yataklıklar da sağlamaktadır. Bu yüzden sınıfsal, etnik ve kültürel sermayeler açısından çeşitli gençlik altkültür biçimleri ortaya çıkmakta ve bunların arasındaki sosyal mesafe sınıfsal, etnik, siyasal çerçevelerce belirlenmektedir. Son dönemde gençlik üzerine yapılan çalışmalarda bunu görebilmek mümkün. Sözelimi sınıfsal açıdan bunu Çelik'in (2008) işsizlik bağlamında yapmış olduğu araştırmadan çıkarsayabiliyoruz. Çelik'in (2008) çalışmasına göre sosyal güvenliğin bertaraf edilip enformel ağlara bırakıldığı Türkiye'de işsiz gençler sosyal güvenliklerini öncelikle ailede aramaktadırlar. Aileye duyulan bağımlılık ise sınıfsal karaktere göre değişebilmektedir. Orta ve üst sınıf ailelerindeki işsiz gençler ailenin ekonomik sermayelerinden ötürü rahattırlar ve işsizlik sürelerini, evlenme yaşını bu güvenceyle uzatabilmektedirler. Ancak yoksul ailelerinin gençlerinin bu süreyi uzatma lüksleri yoktur. Her kötü işe razıdırlar ve erken evlenirler.

İstanbul'un Esenler ilçesinde, çoğunluğu Doğu Anadolu'dan göçle gelmiş gençlik altkültür grubunu inceleyen ve Paris'teki Apaçi Gençlik tanımlamasından yola çıkarak "Apaçi Gençlik" nitelendirmesini kullanan Yaman (2013), bu gençlerin diğer kesimler tarafından sosyal dışlanmaya maruz kaldıklarını, itibarsızlaştırıcı süreçler yaşadıklarını, aile içi ilişkilerinde içe kapanık ve sönük olurken akran ilişkilerinde dışa açık ve rahat bir ilişki kurduklarını, her şeye rağmen kent hayatıyla uyumlu mekanizmalar geliştirdiklerini ama kendine has bir kimlik de inşa ettiklerini ortaya koymuştur.

Bir başka gençlik grubu olan dindar üniversite gençliği üzerine araştırma yapan Avcı'nın (2012) çalışmasında ise üniversite öncesinde sahip olunan dindarlığın üniversite sürecinde eleştirel ve rasyonelize etmeye yönelik bir eğilime maruz kalsa da dinsellik eksenindeki sosyal mesafenin korunduğu, modern eğitimin bunu çok fazla dönüştürmediği ortaya çıkmaktadır. Eğitimin katkısı sorgulayıcı ve eleştirel bakış sunmakla beraber ortaya rasyonelleşerek yeniden üretilen bir dindarlık modeli meydana gelmektedir. Diğer taraftan geleneksel dindarlıktan rasyonel dindarlığa doğru sınırlı bir çerçevede gelişen bu kimlik, siyasal alanın "çoğunlukçu" mantığıyla bütünleştiğinde toplumsal mesafelerin kodları daha çok derinleşebilmektedir. Ezgin'in (2013) Alevi gençleriyle ilgili yaptığı çalışmada ise bu çoğunlukçu anlayışın inançsal ve kültürel hak ihlaliyle mağdur pozisyonda oldukları görülmektedir.

Farklı gençlik gruplarının sosyal evrenine ilişkin dikkate değer bir çalışma da Neyzi ve Darıcı'nın (2013) Diyarbakırlı ve Muğlalı gençlerle yaptıkları nitel araştırmadır. Marianne Hirsch'in bellek ile deneyim arasındaki ilişkiyi vurgu yapan "postbellek" kavramından hareket eden çalışma, Kürt gençleri ile Batıdaki Türk genci arasındaki deneyim farklılığının, yakınlıklarının; ekonomik, kültürel, mekânsal ve dilsel farklılıkların nasıl bir postbellek inşa ettiklerini karşılaştırmalı şekilde veriyor. Çalışmanın sonucuna göre, Muğlalı gençlerin aksine Diyarbakırlı gençler önceki kuşağın deneyimlerini kendileri yaşamışçasına çeşitli anlatılar ve bellek üretimleri vasıtasıyla kolektif hafızalarına taşıyorlar. Kürt sorunu ekseninde kendileri de bu deneyimleri bizzat yaşamaktadırlar. Muğlalı gençlerin şimdiki zamana ve geleceğe odaklı yaşamı, çekirdek aileye dayalı yakınlığı, mülkiyet ilişkilerine duydukları önemine karşılık Diyarbakırlı gençlerin geçmişine duydukları ilgiye, resmi ideoloji ile mesafelerine, eleştirel bakışa göre daha farklı bir noktada durmaktadırlar.

Bugünün Gençliği Pasifleştirilmiş Midir?

Bireyselleşme, Beck ve Beck-Gernsheim'in (2003:159) da belirttiği gibi her zaman için pasif bir duruma işaret etmez. Apolitik ama aktif bir kuşağın olduğunu savunan Beck ve Beck-Gernsheim, buna "Özgürlüğün Çocukları" (Freedom's Children) olarak tarif ederler. Bu, aynı zamanda yeni bir siyaset arayışının ve eski geleneksel siyasal yapıların tasfiye edilme sürecindeki gençlik nezdindeki kırılmasını da ifade ediyor.

Lüküslü (2009:192) Türkiye'nin 1980 sonrası genç kuşağını önyargısız anlamak için araç olarak kullanılabileceğini iddia ettiği "zoraki konformizm" kavramıyla açıklamaya çalışır. Gençler, sanıldığı kadar duyarsız değiller ona göre. Michel de Certeau'nün ezilenlerin, zayıfların sanatı olarak tarif ettiği "taktik" bunu açıklayabilecek terimlerden biridir onun için. Gençler her şey iyi ve normalmiş gibi davranırken aynı zamanda eleştirilerini de farklı yollardan devreye sokabilmektedirler.

Eleştiri veya karşı duruşa dair taktikler devreye sokulmakla birlikte bunlar güçlü, kolektif bir alternatifte, bir stratejiye dönüşmez. Stratejiye dönüşebilmesi için siyasal kurumsallaşma gereklidir. Oysa gençlik siyaseti "kirlenmiş" alan olarak görmekte, siyasal örgütlenmelere ise otoriterliklerin, totaliterliklerinden ötürü mesafeli yaklaşmaktadır. Siyasal örgütlenmelere güvenmediğinden dolayı aktif bir katılım da sergilemek istememektedir. Ancak bu siyasal davranışta bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Siyasetin icrasının tek yolu bir siyasal partide yer almak olarak tariflendiği için genel kamuoyunda, gençlerin bu tutumu "apolitiklik" olarak görülmüştür.

Lüküslü (2009), gençliğin bu durumunu açıklamak için, François Dubet'in geliştirmiş olduğu "gerekli kurgular"⁶ (fictions nécessaires) kavramından ve Michel de Certeau'nün zayıfların "taktikleri" dolayısıyla ortaya koymuş olduğu yaşama sanatı yaklaşımından hareketle ama farklı bir doğrultuda "gerekli konformizm" terimini ortaya koymuştur. Lüküslü'ye göre (2009:193) Türkiye'de gençler, toplumun kurallarına uymayı seçerler çünkü bunu değiştiremeyeceklerini, değiştirmek için mücadele etseler bile kazanmayacaklarını düşünürler. Bu yüzden kurallara uyuyor gibi görünseler bile aslında bunlara inanmazlar. Bunlara isyan etmek yerine çeşitli "taktikler"e başvururlar sadece. Örnek olarak da Lüküslü, görüşme yaptığı kızların, anne-babalarının özel hayatlarına müdahalelerinin gerekçelerini çok iyi bildiklerini ama bunu istemedikleri halde karşılarına da alamadıklarını, anne babaları ile savaşıyorlar bil çok bir şey elde edemeyeceklerini, buna karşın onlara yalan söyleyerek yasaklanan ilişkilerini sakladıklarını, yani taktikler geliştirdiklerini dile getirmektedir. Yani kurallara uyumlu gibi gözükerek ama onlara uymayarak "zoraki konformizm" yaşarlar ve o kuralları eritirler.

Gündelik hayatın dinamizmi içerisinde bu tür taktiklerin geliştirilmesinde şaşılacak bir şey yoktur esasında. Ancak Lüküslü'nün ortaya koymuş olduğu "gerekli konformizm" bir yanı sıra psikolojideki "öğrenilmiş çaresizlik" kavramını da akla getirmektedir. Evet, taktikler bireylerin kişisel hayatı için gerekli performanslardır. Buna mukabil toplumsal kuralların bireysel çabalarla değişmeyeceğini bilmeleri de normaldir. Buna mukabil toplumsal kuralların ve bu kuralları bir genel totaliterlik ve otoriterlik ekseninde siyasallaştırmak istenmesine karşı ortaya çıkabilecek kolektif direnç mekanizmaları, bu taktikleri kolektif stratejilere de dönüştürebilmektedir. Haziran 2013'de Gezi Parkı Direnişi ile başlayan, siyasala iktidarın nüfuz biçimlerine karşı yaşam alanı savunusu ile ortaya çıkan olgu, böylesi bir stratejidir. Dolayısıyla eğer bir "zoraki konformizmden" bahsedilecekse

⁶ "Gerekli kurgular" kavramıyla Dubet, ne bir ideolojiyi ne de ahlaksal inançları kastetmektedir. Kavram, sosyalleşme sürecinde gerekli zihinsel ve ahlaksal çerçeveler sunarlar sadece. İnsanlar bu kurgulara inanmasalar bile kullanırlar. Örneğin eğitim alanındaki örnekte, Dubet, öğretmenlerin her öğrencinin eşit şartlarda yaşamadığını bildikleri halde öğretmenlik mesleğini sürdürebilmek için öğrenciler arasındaki yarışın adil olduğunu, her öğrencinin isterse çalışıp başarılı olabileceğini ifade eden bir "gerekli kurgu"ya sahip olduğunu dile getirmiştir. Kısacası insanlar, mevkilerini sürdürebilmek için söz konusu gerekli kurgulara inanmak zorunda hissederler kendilerini (akt. Lüküslü,2009:192-193).

eğer bunun genel bir nitelik değil, zamana ve mekâna göre, daha da önemlisi sınıfsal ve sosyal duruma ve bağlama göre değişebilen görelî bir durum olduğunu dikkate alarak kabul edilmelidir. Zira ekonomik duruma, eğitime, yaşa, Türkiye özgülünde Kürt, Alevî gibi siyasallaşmış muhalif etnisitelere sahip olmaya göre gençliğin toplumsal kurallara karşı, hatta ailesinin, geleneksel dünyasının kurallarına karşı pozisyonu da değişebilmektedir.

Esnekleşen Gençlik Kuşağı

Yücel ve Lüküslü (2013:10-12), Karl Mannheim'ın "kuşak" kavramını somut bir bağa, aynı tarihsel-toplumsal birliğin ortaklığına katılımı ifadesinden hareketle, 21. yüzyıl gençliğinin önceki döneme göre çeşitli olgusal nedenlerden (kentleşme, yüksek öğrenim, iş yaşamına giriş vb) ötürü hem gençlik yaş dilimi uzayan bir niteliğe sahip olduğunu hem de neo-liberal sistemin egemenliği ve buna bağlı şekilde sosyal devletin erimesiyle ailenin genç için tek destek kaynağı olmaya başladığı, neo-liberalizmin ve ekonomik krizlerin gölgesinde yaşayan bir "milenyum gençliği"nden söz etmektedirler. Bugünün gençliğinin öne çıkan en önemli kaygısının gelecek garantisi olduğu bazı araştırmalarda da (KONDA, 2011) ortaya konulmuştur. Günümüzde işsizlik artık, Rifkin'in 2007 de işaret ettiği gibi, teknolojinin ve otomasyonun hızlı gelişiminden dolayı üretkenlik artsa da istihdamın daralmakta ve bu nedenle geriye dönüşsüz bir şekilde yapısal nitelik kazanmaktadır (akt. Bora ve Erdoğan,2011:13). Üretim sisteminin küresel ağdaki bu yöndeki yapısı içinde kalındığı müddetçe işsizliğin düşmesi pek de mümkün olamıyor.

Güvencesiz esnek istihdam koşullarının hegemonyası altında ezilen gençlik sadece çalışma kültürü açısından değil yaşam kültürü açısından da bir esnekleşmeye uğramaktadır. Sadece üretimin değil yeniden üretimin mekanizmaları da sömürünün esnekleştirilmiş rejimiyle tasarlanmaktadır. Beğeni biçimleri ve araçları, bellekler, bilinçler bu esnekleşme rejimi çerçevesinde proleterleşmeye maruz bırakılmaktadır.

Esnekliğin Yeni Proleter Halleri

Sosyal politika analizinde proleterleşme sürecini, pasif proleterleşme ve aktif proleterleşme olmak üzere iki şekilde yeninde formüle etmeye çalışan Offe(1984:92-93), tarihsel olarak pasif proleterleşmenin genel itibarıyla mülksüzleşmeyi, aktif proleterleşmenin ise ücretli emeğe dönüşümünü ifade etmek istemiştir. Ercan ve Karaağaç (2009) ise pasif proleterleşmeden aktif proleterleşmeye geçiş sürecini şu şekilde özetlemektedirler: artan işsizlik, kamu harcamalarının azalması, sermayenin daha nitelikli emek-gücü ihtiyacı ve bu ihtiyacın emek gücü üzerindeki tesisi, emek-gücünün eğitiminin sermayenin yatırım alanlarına dönüşmesi, işgücünün kendi işgücüne nitelik kazandıracak faaliyetlere girmesi... Aktif proleterleşmede artık bireylerin zamanları ve birikimleri sermayenin birikimine bağlı hale gelecek şekilde çok yönlü ağlarla çevrilmiş durumdadır.

Üretim araçlarının gelişimini, üretim sisteminin yeni organik doğasını ve çapını, teknolojinin bu sistem içindeki konumunu, küresel kapitalizmin tüm bu süreçleri nasıl kendi çıkarı için emdiğini hesaba kattığımızda yeni bir proleterleşme ile karşı karşıya kaldığımızı rahatlıkla söyleyebiliriz. 21. Yüzyılın başındaki yeni ekonomi politik düzenin felsefi eleştirisini yapmaya girişen Stiegler (2012) tüm bu sürecin "yaygın proleterleşme" olduğunu öne sürmektedir. Klasik Marksist çözümleme, klasik dönem ekonomi politikası çerçevesinde işçinin üretim koşullarından dışlanmasını, üretim araçlarından mahrum kalmasını, işçinin bilgisinin makineye geçmesini ve tüm simgesel ortamdan yalıtılışını dile getiriyordu. Daha açık bir ifade ile emek gücü bir bilgi olarak değil de ticari bir mala veya metaya dönüşmekteydi. Stiegler ise (2012) proleterleşmenin sadece işçi sınıfına has bir durum olmadığını, artık kapitalizmin ve sanayinin (kendi ifadesiyle gramatizasyonun) gelişimiyle yeni bir olgunun gündeme geldiğini; makinelerin, yeni elektronik aygıtların, uzmanlık sitemlerinin, yeni hizmet

alanlarının ve tüm yeni ağların üreticiden tüketiciye kadar herkesi yeni yaygın proleterleşme olgusuna dahil etmekte olduğunu dile getirmektedir.

Türkiye’de gençlik bugünün yaygın proleterleşmesinden nasibini almaktadır. Her şeyden önce özellikle de kentli gençliğin tüm sınıfsal katmanları önceki kuşaklardan daha fazla enerji sarf etmekte durumundadır hayata tutunmak için. Teknoloji ile daha fazla bağımlı bir ilişki kurulmakta ve bunun neticesi olarak da giderek bilinçlerinin proleterleşmesine daha fazla olanak verilmektedir. Toplumsal bellek, teknolojik mekanizmalar tarafından dışsallaştırılmakta, böylece bellekler de proleterleştirilmektedir. Bilinçler çoklu ve çeşitli uyarıcıların, simülasyon dünyasının araçları tarafından hapsedilmekte, tek boyutlu şekillendirmeye uğramaktadır. Sadece artı-değere el koymakla yetinmeyen sistem, gelişen kitle iletişim araçları ve yeni teknolojilerle de artı-zamana el koymaktadır. Televizyona ayrılan süre, internete ayrılan süre, akıllı telefonlara ayrılan süre her geçen gün daha fazla artmaktadır. Artık nerdeyse bu araçlar iletişim aracı olmaktan çıkmakta, amaç haline dönüşmektedirler. Tüketilen sadece nesnelere değildir artık, zaman da hızlı bir şekilde tüketilmektedir. İster oyun oynamak için ister haber takip etmek için, isterse eğlence için olsun, sosyal medya araçları günümüz dünyasının ve toplumsal hayatın dışsallaştırılan ve nesnelleştirilen yeni hakikatleri olmaktadır. Öyle ki artık elektriksiz, internetsiz bir hayat düşünülemezdir bile.

Ayrıca emek rejiminde güvencesizliğin ve esnekleşmenin meydana getirdiği “yeni çalışma kültürü”, kapitalizmin sömürü düzeninin yeni bir perdesi olarak tüm dünyayı kapsamına almış görünmektedir. “Eğreti” veyahut esnek istihdam ve çalışma koşullarının Yeni-Taylorizmle bulunduğu bu yeni yüzyılda emeğin *prekarizasyon* (güvensiz, istikrarsız, kırılmalı) sürecine girmesi kaçınılmaz olmuş ve bundan nasibini alanların başında da “beyaz yakalılar” gelmiştir (Bora ve Erdoğan, 2011:16-21). Neo-liberal yapılanmanın ekonomiden kamu düzenine kadar pek çok alanı yeniden şekillendirdiği prekarizasyon sürecini yukarıda bahsetmiş olduğumuz yaygın proleterleşme olgusunun önemli bir parçası olarak görmek gerekir.

Süreklileşmiş geçici iş kültürüne dayanan esnekleştirilmiş istihdamın adayları olan “beyaz yakalı işsizler” ile ilgili Bora vd’lerinin (2011:30) yapmış olduğu saha araştırmasında zamanımızın proletaryası “güvencesiz, keyfi şartlarda çalıştırılan, kronik geçici işlere mahkûm, bir işe sahip olmakla işsizlik (veya işsizlik tehdidi) müphem alanda bulunanlar” olarak tarif ettikleri *prekaryadır*. Bora (2013) bu perspektiften hareketle gençliğe, yeniliğe, değişime dayalı mitolojik bir çerçeve geliştiren prekarizasyona dayalı istihdam rejimine karşı biriken bir öfke olarak ele alıyor Gezi olgusunu.⁷

Esnekliğin 3 H’ali: Haz, His, Hız

Esnekliğin gençlikte cisimleşmesinin haz, his ve hız üçlüsünün enerji bileşkesiyle mümkün hale geldiğini söyleyebiliriz. Esnekliğin sosyal değerleri bu momentin bir ürünüdür. Gençlik, önceki nesillere göre hislerini daha yoğun, hızını daha yüksek, hazzını ise daha doyumsuz yaşamaktadır artık. Kente dayalı üretim ilişkilerinin, yaşam tarzlarının hızı hassasiyet tarzını da doğrudan etkilemiş, bugünün gençliğini daha yüksek derecede hassaslaştırmıştır.

Kol emeğinden zihinsel emeğe veyahut kağıttan bilgisayara geçişin hızı, yeni kuşakların biyolojik açıdan yeniden üretim hızından daha yüksektir artık. Teknolojik yeniliklerin hızı biyolojik yenilenmelerden daha fazladır. Ancak bu hız, kapitalizmin tüketim toplumu kültürü dairesinde anlamını bulmaktadır. Bir metalaşma rejimi de olan esnekleşme, tüketim kültürü ile hayat bulmakta, dahası ruhunu onda canlandırmaktadır.

⁷ Bora’nın Gezi Direnişi ile ilgili 07.07.2013 tarihli değerlendirmesine şuradan ulaşılabilir: http://www.radikal.com.tr/hayat/beyaz_yakalilarin_isyaninin_ardinda_ne_var-1140107

Yeni kapitalizmin rekabetçiliği ve bireyciliği, gençliğin büyük oranda içselleştirdiği bir sosyal değer haline gelmektedir. Hisler de hazlar da kapitalizmin hız tutkusuna göre ayarını buluyor. Kapitalizmin metalaştırıcı formu, tüm duyguların örgütlenmesine de kendi rengini veriyor. Öyle ki buna itiraz edenlerin örgütlenmeleri, davranış ve tutumları bile bu formun genel karakterinden izler taşıyabiliyor.

Haz

Yeni Ekonomi Efsanesinin yaratımı olan “yeni çalışma kültürü” kılık-kıyafetten çalışma sürelerine ve mekanın düzenlenmesine kadar her alanda formelliği bir tarafa bırakıyor, ofis partileriyle, eğlence işyerlerine taşıyor, boş zamanlarda umulan hazlar, zevkler çalışma zamanına ve mekanına kaydırılıyor (Bora ve Erdoğan, 2011:21). Eski sanayi toplumunun boş zaman ile çalışma zamanı arasındaki ikiliği ortadan kaldıran bu sistemin emeği esnek çalışmada performansla göre ücretlendirmesiyle ve tüm haz dünyasını çalışmanın odağına çevirmesiyle hayatın tüm anlamını işe göre esnekletmiş oluyor. İş, mekânda ve zamanda genişleyen bir uzama sahip olurken tüm haz kültürüne de kendi formunu vermiş oluyor. Boş zamanın iş motivasyonunun bir uzantısı haline getirilen formu başka alanlarla da bütünleştiriliyor. Örneğin eğitimde “yaşam boyu eğitim” anlayışı bunun bir çıktısı oluyor.

Kapitalizmin son raddesine dek her şeyi metaya çevirip tükettiği haz ve hız çağından geçiyoruz. Tüketim kültürü öyle bir “Hedonizm” (Hazcılık) yaratmış ki, sanki tüm gerçeklik bundan ibaretmiş gibi algılanıyor. Tüm hazlar hızla tüketiliyor. Tüketmek artık bir zorunluluk gibi anlamlandırılıyor. Baudrillard’ın (1997) da belirttiği gibi tüketim toplumunda gerçek ihtiyaçlar ile sahte ihtiyaçlar ayrımı ortadan kalkmakta, tüketmek ve tükettiğini sergilemek bir toplumsal farklılaşma, prestij göstergesi haline gelmektedir. Tüketim toplumunun hazcı doğası içinde ihtiyaç, bir nesneye duyulan ihtiyaçtan ziyade bir farklılaşma ihtiyacı oluyor. Başka bir ifadeyle ihtiyaçlar tüketim toplumunun kapitalist doğası tarafından belirleniyor. Neyden zevk alıp almayacağımızı belirleyen, beğenirleri şekillendiren bu dünyanın araçları oluyor. Medya, sosyal medya gibi yeni iletişim kanalları bunun en önemli rabitaları işlevini görüyor. Gençliğin tüm tüketim kalıpları bu sistem içerisinde yeniden kodlanıyor ve yeniden anlamlandırılmış oluyor. Kapitalizmin faydacılık prensibi yeni kuşağın insan ilişkilerindeki bir değeri haline geliyor.

His

Yeni kapitalizmin güvencesiz emek rejimine maruz kalan beyaz yakalı gençler, sermayenin sembolik şiddeti olan işsizliği günden güne daha çok tecrübe etmeye devam ettikleri (Erdoğan, 2011) görülmektedir. Dolayısıyla, özellikle de orta sınıfa mensup beyaz yakalıların his ve duygularının örgütlenmeleri de buna göre değişebilmektedir. Çaresizlik, yalnızlık ve tükenmişlik sendromuyla donatılan hisler evreni, her daim için boşluğa düşmemeyi, yeni ve hızlı motivasyonlar geliştirmeyi genç bireylere dayatıyor. İşsizlik sadece beyaz yakalılar için değil tüm sınıflar için özsaygı yitiminin, depresyonun, çaresizlik ve korkularla bezeli psikik atmosferin temel dayanaklarından biri oluyor.

Tüketim toplumunun tüm negatif dışsallıkları gençlikte vücut buluyor. Deyim yerindeyse faydacı, hazcı, hızlı tüketime dayalı yeni kapitalizmin toplumsal bedellerini yeni kuşaklar duygularıyla ödüyor. Tüketilen sadece nesnelere değil hislerdir aynı zamanda. Nesnelere tüketme biçimi, insanlar arası iletişimi ve ilişkileri tüketmeye transfer ediliyor. Bireyselleşme ve rekabet arttıkça ve bu yönde beklentileri birey yerine getiremedikçe güven bunalımına girmesi ve iletişim sorunu yaşamaya kaçınılmaz oluyor. Başka bir ifadeyle genç birey kendi hislerini yaşamıyor, sahte ihtiyaçlar dünyasının ürünü olan sahte hisler peşinde koşmak zorunda kalıyor. Tıpkı nesnelere tüketimi gibi hislerin hızlı tüketimi de bireysel farklılaşmanın, “ben” olabilmenin bir yolu olarak görülüyor. Hele ki birbirine güvenin az

olduğu Türkiye gerçekliğinde bireyler arası iletişim ve his alışverişi sahte, yapay bir kıvamda gerçekleşiyor. Hayata atılan her genç birey, bu inşa edilen bu sosyal gerçeklik içinde kendi benliğini, kimliğini arıyor.

Hız

Virilio (1998) yaygın söylemin aksine 19.yüzyılda Sanayi Devrimi veya Demokrasi Devriminin değil, “dromokratik devrimin” yaşandığını ileri sürer. Zira ona göre “ilerleme” denilen şey “hız”a, yani harekete endekslenmiş bir kapitalizm makinedir. Dünyadaki zenginliğin değişimi de hızın değişimidir esasında. İngiltere’nin dünya ölçeğinde deniz hakimiyetine erişmesi ve bunu uzun süre kapitalizmin birikimine doğru kanallandırmaya çalışması bunun en tipik göstergesidir. Kapitalizmin gelişim gösterdiği Batıdaki insan modeli de diğer halklara göre hız üstünlüğüne göre anlamlandırılmıştır. İnsanın “metabolizma taşı” haline dönüştürüldüğü bu sistemde bireyler sadece “lojistik” birer araçlardır. Virilio’nun tarif ettiği hıza dayalı kapitalizmin bugünkü anlamı “tüketim kültürü”dür aslında. Zira tüketim kültürü veyahut tüketim toplumu yavaşlığın düşmanıdır. Hız, kapitalizmin sporudur. Yapılmazsa bünye hantallaşır, taşıyamaz. Duran, kaybeder bu sistemde. Hız, aynı zamanda bir inanca dönüştürülmüştür. Bir gizli inançtır bu. “Ne kadar tüketirsem o kadar bireyim” inancı özünde “ne kadar hızlı tüketirsem o kadar bireyim” inancıdır.

Bireyin kişisel farklılığı, prestiji hızına paralel işler bu düzende. Gençlik ne pahasına olursa olsun hızlı olmak zorunda bırakılır. Eğitime erken başlanır, hayata erken atılır. İşe erken başlanır. Hayat hep ertelenir. Başkaları için yaşamak, öğrenilmiş birer çaresizliğe dönüşür. Bellek dışsallaştırıldığı için şimdiki zamanda ve gelecekte yaşamak için daha fazla çalışmak, daha hızlı hareket etmek, gizli bir inanç halini alır. Hayat, geleceği ipotek altına alan kredi kartları gibi algılanır ve yaşanır.

Hayatın hızlandırılmış anlamı kitle iletişim araçlarında, özellikle de sosyal medyada yeniden üretilir. Haberler an be an en hızlı şekilde Twitter’da, Facebook’ta akmakta, yakın arkadaşlıklar, tanınmış isimler anbean takip edilmekte ve böylece internet -Virilio’nun tezinden hareketle söylersek- bir vites kutusuna dönüşmektedir. Bilincin şekillendiği böylesi bir ortamda zaman ve emek, internetin servis sağlayıcılarının ve bunu kontrol eden siyasal mekanizmalarının hesabına dahil olmaktadır. Zaman da, bilinç de, bellek de yeni bir proleterleşme sürecine maruz kalmaktadır. Proleterleşme ise esnekleşme rejiminin camsuyu olmaktadır.

3H şeklinde formüle de bileceğimiz bu kipler (“hız”, “hız” ve “his”) gençliğin enerjisini teşkil etmektedir. Lakin bu enerji ne yazık ki yeni kapitalizmin tüketim toplumunu yeniden üretmesi için ihtiyaç duyduğu bir kaynaktır. Yeni kapitalizm, bu 3H’yi kendince en iyi şekilde örgütlemesine yataklıklar sağladığı için bugün hayatta kalabilmektedir. Şunu da belirtmemiz gerekir ki, aynı denklikteki bu 3H’nin kapitalizm karşıtı bir noktada konumlanabilmesi ve örgütlenebilmesi de olasılık dâhilindedir. Zira her sistemin mezar kazıcısı yine kendi içinde saklıdır.

SONUÇ

Gençlik, Türkiye koşullarında giderek daha fazla proleterleştirme süreçlerine maruz kaldığı, esnek istihdamın çalışma sistemiyle yoğrulduğu, işsizlik sorunuyla gelecek beklentisinin ertelendiği bir haletiruhiye girdabında bulunmaktadır. Keza farklı sınıfsal ve etnik hak arayışları “çoğunlukçu demokrasi” anlayışı tarafından bastırıldıkça altkültüre dayalı kimlik inşası ve örgütlenmeler gençlik grupları arasındaki kodların ve sınırların daha keskinleşmesini beraberinde getirmektedir. Sosyal mesafeler, sınıfsal ve etnik mesafelerle bütünleştikçe bütünsel çözüm arayışları, bir arada yaşama umutları da örselenmektedir.

Siyasal iktidar ise “dindar gençlik modeli”ni yukarıdan aşağıya bina ederek söz konusu yeni proleterleşme sancısını veyahut yeni emek rejiminde, işsizlik olgusunda açığa çıkabilecek isyankar duyguların kolektif örgütlenmesinin önüne geçmeyi, toplumsal denetimi daha fazla sağlamayı amaçlıyor. 21.yüzyıl seçeneklerin arttığı bir yüzyıl gibi görünse de aslında denetim toplumunun yaratıldığı da bir yüzyıldır. Üstelik bu denetim sadece kamusal alanla sınırlı kalmıyor, özel alanı da kapsıyor. Tüm denetim sistemleri son kertede siyasal bir amaç ve işlev taşıyor. Denetim arttıkça totaliterleşme de artıyor ancak gençlik bu kontrol dünyası içinde sentetik hazlar peşine takılarak bir kaçış yolu bulmaya çalışıyor. Her an her yerde ve her şeyden haberdar olmak ve herkes tarafından haberdar edilmek, esnek bir yaşam halini beraberinde getiriyor. Tüm ahlaki değerler yeni bir form almaya başlıyor. Postmodernizmin mantığına uyumlu bir gençlik felsefesi şekilleniyor. Geçmişe göre her şey açık, şeffaf ve aleni. Her şey sentetik ve esnek. Güç ilişkileri de eşitsiz ve güvencesiz ortam içinde esnekliyor. Böylesi bir iklimden “sosyal Darwinizm”e doğru yol almak kaçınılmaz gibi görünüyor. Gençliğin felsefesinin “beni ne mutlu ediyorsa onu yapmaktır” anlayışına dayanması, toplumun bireyselleşmesi, siyasal alan totaliterleşmesi ve otoriterleşmesi ne yazık ki karamsar bir tablo çıkartıyor ortaya. İnsan zihninin piyansın metalaştırıcı, esnekleştirici rejimi içine hapsedildiği, yabancılaşmanın derinleştiği, güvensizliğin arttığı bir teknoloji çağında gençlik, önceki kuşaklara göre daha az donanımlı olmasına karşın daha fazla enerji sarf etmeye zorlanıyor. Sadece esnekleşme yaşanmıyor, buna paralel bir şekilde sentetikleşme de gençliğin geleceğini tehdit ediyor. GDO’lu ürünlerin yaygınlığından tutalım da teknolojiye, giyim-kuşamda, eğlence biçimlerinde sentetik bir dünya hüküm sürüyor. Sentetik hazlar artıyor. İnorganik müdahaleler hayatın normal akışına yediriliyor. Bilinçler proleterleştiriyor, itirazlar silikleştiriliyor. Artı-zamana hükmedecek mekanizmaların yeniden üretimi her geçen gün artıyor. Ama yine de ve her şeye rağmen gençlik hiç de çaresiz değil. Sistemin bu yöndeki dayatmalarına yine sistemin araçlarını kullanarak cevap veriyor. Sınıfsal, etnik veya başka türlü altkültür gençlik grupları kendine göre direnç mekanizmaları ve taktikler geliştirebiliyor. Örneğin sosyal medya, bahsettiğimiz negatif sembolik dünyanın pekişmesine katkı sunsa da alternatifler oluşturmanın, totalitarizme boyun eğmemenin de örgütlenme ağlarından biri haline gelebiliyor. Yeter ki gençliğin tüm farklı kesimlerini bir araya getirebilecek ya da özerkliğini koruyabilecek yeni bir siyasal dil ve söylem inşa edilebilsin..

KAYNAKÇA

Atabek, E. (2003) **Modern Dünyada Değer Kayması ve Gençlik**, İstanbul: Alkım.

Atabek, E. (2004) **Kuşatılmış Gençlik**, 18. Basım, İstanbul: Altın.

Avcı, Ö. (2012), **İstanbul’da Dindar Üniversite Gençliği/ İki Dünya Arasında**, İstanbul: İletişim.

Baudrillard, J. (1997), **Tüketim Toplumu**, Çev. Hazal Deliceçaylı-Ferda Keskin, İstanbul: Ayrıntı.

Beck, U.; Beck-Gernsheim, E. (2003) **Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences**, London, Thousand Oaks New Delhi: Sage Publications.

Bora, T.; Erdoğan, N. (2011), ““Cüppenin, Kılıcın ve Kalemin Mahcup Yoksulları”, Yeni Kapitalizm, Yeni İşsizlik ve Beyaz Yakalılar”, **“Boşuna Mı okuduk?” Türkiye’de Beyaz Yakalı İşsizliği** (iç), Der. T. Bora, A.Bora, N. Erdoğan, İ. Üstün, 2. Baskı, İstanbul: İletişim, ss.13-44.

Castel, R. (2004), **Sosyal Güvensizlik**, Çev. Işık Ergüden, İstanbul: İletişim.

Çelik, K. (2008), "My sate is my father': youth unemployment experiences under the weak state welfare provisions of Turkey", **Journal of Youth Studies**, c.11, no4, s.429-444.

Elliot, A.; Lemert, C. (2011), **Yeni Bireycilik/ Küreselleşmenin Duygusal Bedelleri**, Çev. Başak Kıcı, İstanbul: Sel.

Ercan, F.; Karaağaç, B. (2009) "Avrupa Birliği: Emegın Disiplin Altına Alınmasında Yeni Bir Aşama (Pasif Proleterleşmeden Aktif Proleterleşmeye)", **JMO Haber Bülteni**, Sayı: 3-4, ss.98-105.

Erdoğan, N. (2011), "Sancılı Dil, Hadım Edilen Kendilik ve Aşınan Karakter/ Beyaz Yakalı İşsizliğine Dair Notlar", "**Boşuna Mı okuduk?" Türkiye'de Beyaz Yakalı İşsizliği** (iç), Der. T. Bora, A.Bora, N. Erdoğan, İ. Üstün, 2. Baskı, İstanbul: İletişim ss.75-115.

Ezgin, Ö. (2013), "Alevi Gençliği, Deneyim ve Talepler: Bir Özne Olarak Alevilik", **Gençlik Halleri: 2000'li Yıllar Türkiye'sinde Genç Olmak**, (iç.) Der. Demet Lüküslü, Hakan Yücel, Ankara: Efil, ss.176-194.

Feathersone, M. (2005), **Postmodernizm ve Tüketim Kültürü**, Çv. Mehmet Küçük, 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı.

Funk, R. (2009), **Ben ve Biz/ Postmodern İnsanın Psikanalizi**, Çev. Çağlar Tanyeri, 2. Baskı, İstanbul: YKY.

http://www.bahcesehir.edu.tr/haber/turkiye_degerler_atlasi_2012_yayinlandi (erişim tarihi: 16.12.2013)

<http://www.bianet.org/bianet/insan-haklari/150271-gulsuyu-nda-eylemcilere-ates-acildi-bir-genc-olduruldu> (erişim tarihi: 01.10.2014)

http://www.radikal.com.tr/hayat/beyaz_yakalilarin_isyaninin_ardinda_ne_var-1140107(erişim tarihi: 20.12.2013)

KONDA Araştırma ve Danışmanlık, İstanbul Üniversitesi (2011) **Türkiye Gençliği Araştırması**, İstanbul.

Kozanoğlu, H. (1993) **Yuppiler, Prensler ve Bizim Kuşak**, İstanbul: İletişim.

Lüküslü, D. (2009) **Türkiye'de "Gençlik Miti", 1980 Sonrası Türkiye Gençliği**, İstanbul: İletişim.

Neyzi, L.; Darıcı, H. (2013), "**Özgürüm ama Mecburiyetim Var" Diyarbakırlı ve Muğlalı Gençler Anlatıyor**, İstanbul: İletişim.

Offe, C. (1984), **Contradictions of the Welfare State**, Edited By Jean Keane, London: Hutchinson

Özlem, E. (2013), "Alevi Gençliği, Deneyim ve Talepler: Biz Özne Olarak Alevilik", **Gençlik Halleri: 2000'li Yıllar Türkiye'sinde Genç Olmak**, (iç.) Der. Demet Lüküslü, Hakan Yücel, Ankara: Efil, ss.176-194.

Stiegler, B. (2012) **Politik Ekonominin Yeni Bir Eleştirisi İçin**, Çev.: Elyesa Koytak, İstanbul: Monokl

Şişman, Ç. E. (2013), "Üst- Orta Sınıf Genç İstanbullular'ın Gündelik Dilindeki "Öteki" Temsilleri: "Apaçi", "Kıro", "Amele", "Varoş", "Tiki", "Concon", "Ciks'", **Gençlik Halleri: 2000'li Yıllar Türkiye'sinde Genç Olmak**, (iç.) Der. Demet Lüküslü, Hakan Yücel, Ankara: Efil, ss.72-91.

Twenge, J. M. (2009), "**Ben" Nesli, Bugünün Gençleri Niçin Bu kadar Özgüvenli ve İddialı Fakat Bir O kadar da Depresif ve Kaygılı**, Çev. Esra Öztürk, İstanbul: Kaknüs.

Vattimo, G. (2012), **Şeffaf Toplum**, Çev. Ümit Hüsrev Yolsal, İstanbul: Say.

Virilio, P. (1998), **Dromokratik Devrim**, Çev. Meltem Cansever, İstanbul: Metis.

Yaman, Ö. M. (2013), **Apaçi Gençlik: Gençlerin Toplumsal Davranış ve Yönelimleri/ İstanbul'da "Apaçi" Altkültür Grupları Üzerine Nitel Bir Çalışma**, 3. Baskı, İstanbul: Açılımkitap.

Yeni Şafak Gazetesi, 13.12.2013.

Yücel, H.; Lüküslü, D. (2013) "2000'li Yılları Gençlik Üzerinden Okumak", **Gençlik Halleri: 2000'li Yıllar Türkiye'sinde Genç Olmak**, (iç.) Der. Demet Lüküslü, Hakan Yücel, Ankara: Efil. Ss.9-24.